

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Лугового Ігоря Олександровича – на дисертацію Мартинюк Олени Антонівни «Адміністративно-правові засади здійснення контролю за нотаріальною діяльністю в Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

На сьогоднішній день, нотаріат в Україні є однією з найбільш важливих галузей, які потребують пильної уваги з боку держави та суспільства, а також законодавчого реформування та ефективного адміністративно-правового забезпечення. В останні роки в професійних і наукових колах спостерігається думка про необхідність реформування нотаріату, вдосконалення управління та контролю в даній сфері, прийняття нового, сучасного закону про нотаріат.

Реформування обумовлено актуальними проблемами, що мають місце в соціально-економічних, правових сферах нашої держави, коли величезна кількість громадян стають жертвами рейдерства, протиправної діяльності тіньового бізнесу та інших негативних явищ.

Нотаріус, як носій публічно-правових повноважень, надаючи юридичні консультації та нотаріальну допомогу, цілком успішно міг би сприяти зміцненню авторитету державних органів влади, становленню правової держави шляхом формування у громадян поваги до закону. Однак для цього, в першу чергу, необхідно вдосконалення самого законодавства, спрямоване на виключення прогалин у врегулюванні тих чи інших правовідносин.

В умовах зростаючої ролі і місця нотаріату в громадянському суспільстві, в становленні правової держави в Україні особливу значимість набувають питання адміністративно-правових засад здійснення контролю за нотаріальною діяльністю в Україні, чим і зумовлюється актуальність дисертаційного дослідження Мартинюк О. А.

Актуальність досліджуваної теми також підтверджується спрямованістю дисертаційного дослідження на реалізацію положень

Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, затвердженої Указом Президента України від 10.05.2006 р. № 361 та Концепції реформування органів нотаріату, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України від 24.12.2010 р. № 3290/5.

Глибина та достовірність результатів дисертаційного дослідження базуються на досконалому володінні автором методами наукового пошуку. В основу дослідження покладено сукупність сучасних загальних і спеціальних методів наукового пізнання, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми. У процесі дослідження також використано діалектичний, історико-правовий, аналізу та синтезу, логіко-семантичний, системно-структурний, порівняльно-правовий та інші методи наукового пізнання. Зокрема, застосування системно-структурного методу дало можливість визначити місце функції контролю за нотаріальною діяльністю в системі інших функцій державного управління (підрозділ 2.1), розкрити її багатогранний та поліструктурний характер (підрозділ 2.2), а також проаналізувати систему суб'єктів, на яких покладається її реалізація (підрозділ 3.1). Порівняльно-правовий метод дозволив визначити найбільш перспективні напрями імплементації позитивного зарубіжного досвіду здійснення контролю за нотаріальною діяльністю в національну правову систему (підрозділ 3.2). Формально-юридичний у поєднанні з методом логічного аналізу дозволив всебічно вивчити існуючу систему нормативних актів у сфері здійснення контролю за нотаріальною діяльністю, виявити їх недоліки, прогалини та суперечності, а також розробити рекомендації, спрямовані на їх усунення (розділи 1, 3) та ін.

Ознайомлення із дисертаційним дослідженням дає підстави для висновку, що основні положення і висновки, які виносяться автором на захист, мають відповідний ступінь наукової новизни. Їх підґрунтям є цілком достатні методологічна, теоретична, інформаційна та джерельна бази.

О. А. Мартинюк у своїй роботі розв'язує низку нових проблем

стосовно адміністративно-правових засад здійснення контролю за нотаріальною діяльністю в Україні. Запропоновані автором наукові положення і висновки дійсно у сукупності становлять нову концепцію здійснення контролю за нотаріальною діяльністю в Україні, а також містять слушні пропозиції та рекомендації щодо його розвитку та удосконалення.

Слід відзначити, що автор, висвітлюючи основні результати дослідження, уникає загальновідомих понять, бездоказових тверджень та максимально відображає специфічні особливості, що саме й складають його предмет. Складний за своєю специфікою матеріал подається у стислій, доступній формі. Разом з тим, розкривається ціла низка суміжних науково-теоретичних проблем, які загалом можуть складати методологічне підґрунтя для подальшої наукової розробки окремих питань правоохоронної діяльності.

Для досягнення визначеної мети автор поставив перед собою цілу низку теоретичних та практичних завдань: з'ясувати сутність контролю за нотаріальною діяльністю як функції державного управління; розглянути систему суб'єктів здійснення контролю за нотаріальною діяльністю та їх адміністративно-правовий статус; узагальнити зарубіжний досвід здійснення контролю за нотаріальною діяльністю та на його основі визначити основні шляхи його впровадження в національну правову систему; визначити основні недоліки, що характеризують сучасний стан адміністративно-правового регулювання державного контролю за нотаріальною діяльністю, а також обґрунтувати найбільш перспективні шляхи їх усунення.

Структура роботи обумовлена метою, об'єктом та предметом дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків, що в сукупності присвячені питанням дослідження адміністративно-правових засад здійснення контролю за нотаріальною діяльністю в Україні. Такий підхід до визначення структури і змісту дослідження є логічним, дозволяє всебічно висвітлити значне коло актуальних проблем, що виникають під час правового регулювання відносин

щодо організації діяльності органів нотаріату в Україні та здійснення контролю за їх діяльністю.

Конструктивним в роботі є авторське зауваження, що функціонування та розвиток будь-якого інституту неможливе без його належного нормативно-правового забезпечення. Інститут нотаріату та державного контролю за нотаріальною діяльністю в даному випадку не є винятком, про що свідчить, принаймні, та велика кількість нормативно-правових актів, які були проаналізовані. Водночас, незважаючи на таку потужну нормативну базу, сучасний стан адміністративно-правового регулювання контролю за нотаріальною діяльністю не можна вважати задовільним. Такий висновок підтверджується як аналізом науково-публіцистичних джерел, так і узагальненням результатів проведеного анкетування (с. 74).

Цілком слушно автором було запропоновано власну дефініцію контролю у сфері нотаріату з позицій діяльнісного підходу. У такому розумінні він являє собою врегульовану нормами адміністративного права та здійснювану з використанням специфічних організаційних форм і методів цілеспрямовану діяльність спеціально уповноважених суб'єктів (державних органів та недержавних організацій, інших суб'єктів), наділених відповідними повноваженнями, що полягає в спостереженні, перевірці, аналізі та оцінці дотримання встановленого порядку організації та здійснення нотаріальної діяльності з метою запобігання, виявлення та припинення його порушень, а також забезпечення нормального функціонування нотаріату як інституту позасудового захисту цивільних прав фізичних та юридичних осіб (с. 87).

Окремо заслуговує на увагу зроблений автором висновок, що контроль за нотаріальною діяльністю має багатогранний та поліструктурний характер, який дозволяє розглядати його як систему, що складається із сукупності взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів: об'єкта, предмета, суб'єктів, функцій, принципів, форм і методів здійснення. При цьому

цементуючою категорією, яка об'єднує всі зазначені вище складові, є мета контролю, що знаходить свою деталізацію в його завданнях (с. 112).

Також звернемо увагу на те, що автором запропоновано власне визначення нотаріату в Україні, під яким пропонується розуміти публічно-правовий інститут, що передбачає діяльність уповноважених на те органів і посадових осіб, спрямовану на забезпечення позасудової охорони та захисту цивільних прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, територіальних громад та держави в межах безспірних правовідносин шляхом учинення нотаріальних дій. Запропоноване визначення не претендує на законодавче закріплення, однак дозволяє охопити всі аспекти нотаріату, на які спрямована контрольна функція держави (с. 130).

Цілком позитивними можна вважати пропозиції дисертанта щодо визначення суб'єктів здійснення контролю за нотаріальною діяльністю та їх характерних рис. До таких автор слушно відносить наступні: це уповноважені державою суб'єкти; межі контрольних повноважень, конкретні права та обов'язки контролюючих органів, принципи, форми та методи їх діяльності мають відповідне законодавче закріплення; до системи таких суб'єктів входять як різноманітні органи та організації, так і посадові особи, а також громадськість; суб'єкти здійснення контролю за нотаріальною діяльністю здійснюють послідовну та цілеспрямовану контрольну діяльність.

Беручи за основу визначені вище риси під суб'єктами здійснення контролю за нотаріальною діяльністю необхідно розуміти цілісну систему уповноважених державою органів, установ, організацій, посадових осіб, громадськості, які здійснюють послідовну та цілеспрямовану контрольну діяльність на підставі та у межах, що встановлені в чинному законодавстві, спрямовану на підвищення якості та ефективності організації і функціонування нотаріату (с. 146-147).

Позитивна оцінка окремих аспектів рецензованої роботи та проведеного дослідження водночас не виключає можливості висунути низку зауважень критичного та дискусійного характеру.

1. На с. 90-92, визначаючи співвідношення контролю та нагляду у сфері здійснення нотаріальної діяльності, автор доходить висновку, що при широкому трактуванні контролю нагляд необхідно розуміти як його похідну складову, невід'ємний елемент, а при його вузькому трактуванні – контроль і нагляд слід розглядати як самостійні, рівнозначні категорії. Водночас, такий підхід вносить неясність у розуміння сутності аналізованих категорій та унеможливорює їх однозначне застосування в правотворчій діяльності контролюючих суб'єктів.

2. Визначення об'єкта контролю за нотаріальною діяльністю як суспільних відносин, що складаються у сфері організації нотаріату в Україні, є занадто вузьким і обмеженим, а тому не дозволяє в достатній мірі розкрити його основну сутність і спрямованість (с. 125).

3. На с. 135-136 дисертації автор визначає предмет контролю у сфері нотаріальної діяльності, диференціюючи його на основний та додатковий. Водночас, більшість із виділених автором складових за своєю сутністю і змістом необхідно відносити не до предмета контролю, а до предмета державного регулювання у сфері нотаріальної діяльності, як це впливає з аналізу ст. 2-1 Закону України «Про нотаріат».

4. У підрозділі 3.1 дисертації (с. 149) автор обґрунтовує авторську класифікацію суб'єктів здійснення контролю у сфері нотаріальної діяльності. Водночас, з аналізу запропонованої класифікації не зрозумілим є місце суб'єктів, які здійснюють так званий «внутрішній контроль» у сфері нотаріату. Мова йде про державні нотаріальні контори, державні нотаріальні архіви, приватних нотаріусів, а також інших уповноважених суб'єктів, які наділені досить широкими контрольними повноваженнями.

Разом із тим, висловлені зауваження не торкаються концептуальних положень дисертаційного дослідження О. А. Мартинюк, у своїй більшості стосуються тільки дискусійних проблем і не применшують належного рівня рецензованого дослідження й не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та на її наукову і практичну цінність.

Основні теоретичні положення і висновки, сформульовані у дисертації, опубліковані у 12 наукових публікаціях, п'ять із яких статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України, дві – у зарубіжних наукових періодичних виданнях та п'ять – тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Вивчення дисертаційного дослідження та його автореферату дає підстави стверджувати про ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Оформлення дисертаційного дослідження та автореферату зауважень не викликає.

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що дисертація Мартинюк Олени Антонівни «Адміністративно-правові засади здійснення контролю за нотаріальною діяльністю в Україні» відповідає вимогам, які ставляться до написання кандидатських дисертацій (п. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук із спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

доцент кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ
 кандидат юридичних наук, доцент

І.О. Луговий

*Лідише І.О. Лугового ректору
 фахівцеві ВЛЗ НАВС*

В.Ц. Ронченко